

ναίκες και να αναλάβει το κράτος τη μόρφωση και τη συντήρησή τους. Σε αυτό το σημείο εντοπίζεται και το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του κειμένου.

Να πω εξαρχής ότι το κείμενο της Θ. Ρώτα έχει διπλό χαρακτήρα. Από τη μια, οι λύσεις που προτείνει προσομοιάζουν στις εθνικοσοσιαλιστικές θέσεις για την εργασία των γυναικών και το ρόλο τους στην οικογένεια, όπως διατυπώνονται σε διάφορες χώρες την ίδια περίοδο, ενώ από την άλλη, δεν πρόκειται απλώς για ένα ακόμη κείμενο που αναπαράγει φασιστικές ιδέες. Και αυτό γιατί η πολυσέλιδη ανάλυση που προηγείται εκφράζει μια σύνθετη αντίληψη, με μακρά παράδοση, για τις σχέσεις φύσης και κοινωνίας: είναι η αντίληψη εκείνη η οποία ορίζει τη φύση ως επικαθοριστικό γνώμονα του κοινωνικού. Θεωρεί, δηλαδή, ότι απαραίτητη προϋπόθεση για την εύρυθμη λειτουργία του κοινωνικού συνόλου είναι να γίνονται σεβαστές οι προδιαγραφές της φύσης ως προς τις ικανότητες και τις δυνατότητες των ατόμων. Εγγυητής και ρυθμιστής αυτής της λειτουργίας είναι το κράτος, το οποίο καλείται να παρέμβει κάθε φορά που διαπιστώνεται ότι η παραμέληση των φυσικών επιταγών προκαλεί δυσλειτουργίες στο επίπεδο των κοινωνικών σχέσεων. Το πεδίο στο οποίο εφαρμόζεται η αντίληψη αυτή, μέσα από το κείμενο της Θ. Ρώτα, είναι εκείνο ακριβώς που θεωρείται ότι κατεξοχήν διακανονίζεται από τη φύση, δηλαδή η οικογένεια και οι σχέσεις των φύλων. Ας δούμε όμως το ιστορικό του κειμένου.

Τον Οκτώβριο του 1939 θεσπίζεται εν όψει του πολέμου στην Ευρώπη ο αναγκαστικός νόμος 2000 «περί λήψεως μέτρων καταπολεμήσεως της ανεργίας», ο οποίος προβλέπει την εκ περιτροπής εργασία μισθω-

τών σε επιχειρήσεις που βρίσκονται στην ανάγκη να περικόψουν τις εργασίες τους, καθώς και τη σύσταση ημικρατικής οργάνωσης που θα αναλάβει τη μετακίνηση όσων άνεργων εργατών αναζητούν εργασία.²

Λίγες μέρες μετά την κοινοποίηση του Ν. 2000 το περιοδικό *Κέρδος* δημοσιεύει άρθρο της Θ. Ρώτα, στο οποίο προτείνεται συμπληρωματικά η αντικατάσταση των εργαζόμενων γυναικών από άνεργους άντρες ως «οικονομικώς σκόπιμον» και αποτελεσματικό μέτρο κατά της ανεργίας.³

Το άρθρο δεν περνά απαρατήρητο. Χαιρετίζεται άμεσα θετικά από την εφ. *Εστία*, η οποία ωστόσο χαρακτηρίζει τις απόψεις της αρθρογράφου απόλυτες.⁴ Οξεία κριτική ασκεί η εφ. *Καθημερινή*, για την οποία η μισθωτή εργασία των γυναικών αποτελεί κοινωνική ανάγκη.⁵ Και οι δύο εφημερίδες πάντως συμφωνούν ότι η φυσική θέση «της γυναικός» είναι στο σπίτι.⁶

Η απήχηση του άρθρου της ενθαρρύνει τη Θ. Ρώτα. Αφού επανέλθει με δεύτερο αναλυτικότερο άρθρο στο *Κέρδος*,⁷ δημοσιεύει μερικούς μήνες αργότερα τη μελέτη της με στόχο να θεμελιώσει «επιστημονικώς» την άποψή της. Όπως θα υποστηρίξω, η κήρυξη του πολέμου δεν είναι ο μοναδικός παράγοντας που καθόρισε την περαιτέρω τύχη της.

Το κείμενο χωρίζεται σε δύο μέρη: μια «οικονομολογική μελέτη», όπου μέσα από μια ιστορική αναδρομή αναλύεται ο ρόλος που διαδραμάτισε «η γυνή ως παράγων εθνικής οικονομίας» (σ. 19-137), και ένα σχέδιο νόμου που συνοδεύεται από μια «δικαιολογητική» έκθεση, όπου προτείνεται συγκεκριμένη λύση για το κοινωνικό πρόβλημα της θέσης των γυναικών στην Ελλάδα (σ. 138-150).

